

Bevezető

Politikai helyzet

Amikor 2002 őszén (a keleti országrészt sújtó árvízkar után) GERHARD SCHRÖDER minimális (5 fős) parlamenti többséggel ismét kormányt alakított, várható volt, hogy a megújított piros-zöld szövetségi kormány nehéz időknek néz elébe. Az elhúzódó gazdasági válság, a növekvő munkanélküliség előre vetítették a viharos időszakot. A ki nem számítható körülmények miatt azután a külső határokon is feszültté vált a helyzet: az amerikaiak iraki offenzívájára a kancellár nemet mondott, elvive egészen a nyílt haragig a német–amerikai vitát.

A német külkapcsolatok második világháború utáni történetének legkeményebb konfliktusát vállaló SCHRÖDER kancellár pártja érzékeny belpolitikai veszteségeket szenvedett el az elmúlt két évben: a tartományi választásokon fontos végvárok estek el és a szövetségi tanácsban (a tartományok képviselőit biztositó Bundesrat) mára igen kényelmes ellenzéki többség alakult ki. Ez a szakadás csak tovább mélyül, mivel idén (az eddig lezajlott tartományi és szövetségi elnöki választásokat is beszámítva) 14 politikai választást rendeznek Németországban – és a barométer rendre a jobboldal sikerét jelzi.

A legnagyobb problémát azonban kezdettől fogva a belső gondok leküzdése, a reformfolyamatok égető szükségessége okozta. A 2003 tavaszán meghirdetett reformot és az azzal párhuzamos takarékosági intézkedéseket vegyes érzelmekkel fogadták Németországban. Az ipar és a munkáltatók képviselői üdvözölték, az ellenzéki pártok (CDU/CSU és az FDP) részben támogatták (pl. egészségügyi reformok), részben elutasították (pl. adókulcsok), viszont a Bundesratban meglévő többségük révén (pártpolitikai okokból) rendre lassítják a törvények elfogadását. Az SPD választók jelentős része - főleg az idősek és a juttatásban részesülők -, valamint a szakszervezetek tagjainak többsége ellenezte a reformokat, mert úgy gondolták, hogy azok nem igazságosan osztják el a terheket, a kisembereket jobban sújtják.

Az eddig elfogadott reformintézkedések ellenére sem indult be a gazdasági fejlődés, és ennek is betudhatóan nem javult sem a szociáldemokraták, sem a koalíciós kormány népszerűsége. A németek 83%-a még ma sem hiszi, hogy idén erősödni fog a gazdaság. Többek között ennek a lappangó társadalmi elégedetlenségnek a következményeként Schröder pártelnök-kancellár 2004 februárjában lemondott az SPD elnökségéről, és azóta csak a kormányzati feladatokra koncentrált. Jelenleg is alacsony szinten áll a kancellár (18%), illetve az SPD népszerűsége (27%-os), miközben az ellenzéki CDU/CSU-é tartósan 45-49%-t ér el, az FDP (liberális párt) pedig 7%-on stabilizálódott. Érdekessége a belpolitikai erőviszonyoknak, hogy a kormánykoalíció kisebb pártja, a Zöldek/Bündnis'90 népszerűsége 11-12%-ra növekedett, és az alkancellár, JOSCHKA FISCHER ma a legnépszerűbb német politikus.

Az új szövetségi elnök, HORST KÖHLER közgazdászprofesszor megválasztása is az ellenzék győzelmét, és a kormánypártok vereségét jelzi, akkor is, ha őt korábban SCHRÖDER kancellár jelölte a Nemzetközi Valutaalapnál betöltött posztra. Megválasztása része annak a folyamatnak, amely 2003 márciusa óta zajlik Németországban, és az SPD hatalomvesztéseként jellemezhető. A korábban elvesztett tartományi választások eredménye, hogy a Szövetségi Gyűlésben (a kizárólag az elnök megválasztására létrejövő

Bundesversammlung) az ellenzék tudott több elektort jelölni, és ez eldöntötte az elnökválasztás kimenetelét. Ilyen értelemben KÖHLER megválasztása az SPD-Zöldek koalíciójának a veresége, és mint ilyen előrevetítheti a 2006. évi választások lehetséges eredményét is.

Gazdasági helyzet

A német nemzetgazdaság 2003-ban sem tudott a három éve tartó stagnálásból kilábalni, így tavaly a GDP 0,1%-os csökkenését kellett regisztrálni. A szövetségi kormány hosszú időn keresztül a kedvezőtlen világgazdasági konjunkturális helyzettel magyarázta a gazdaság javulni nem akaró állapotát. A problémák azonban mélyebb eredetűek: a német gazdaság ugyanis a '90-es évek elején elmulasztotta azokat a gazdasági reformokat, amelyek a versenyképességet növelték, illetve a szociális juttatásokat kezelhető szinten belül tartották volna. A keleti tartományok csatlakozása pedig olyan időleges fizetőképes piacbővülést jelentett, ami elkényelmesítette a gazdaságot az élesedő nemzetközi versenyhez való alkalmazkodás terén.

A német gazdaság szerkezeti válsága, az átfogó gazdasági és társadalmi reformok (adó, társadalombiztosítási rendszer, nyugdíjrendszer, egészségügy) halogatása vezetett a mostani súlyos makrogazdasági problémákhoz: a magas munkanélküliséggel párosuló rendkívül alacsony növekedés, illetve stagnálás, a szociális rendszerek finanszírozhatóságának veszélyeztetettsége, az államháztartás drasztikusan romló helyzete.

A Stabilitási és Növekedési Paktum létrejöttének kezdeményezője az NSZK, már második éve nem tudja teljesíteni az egyik legfontosabb maastrichti kritériumot: az államháztartás hiánya 2003-ban 85 Mrd, 2002-ben 66 Mrd, 2001-ben 49 Mrd euró volt. Ez a GDP-hez mérten tavaly 4%-os arányt jelentett. A keleti országrész újjáépítése évente 70-80 Mrd euróba kerül, a BIP 4%-át köti le. Az Európai Unióban is nettó befizető Németország. Ezek a kötelezettségek erősen behatárolják a kormány pénzügyi mozgásterét.

A kialakult gazdasági-társadalmi feszültségek érdekében a reformok beindítása politikai szempontból is sürgős. SCHRÖDER kancellár 2003. március 14-én a Bundestagban – jelentős részben a közvéleménynek szóló – reformot jelentett be. Az „Agenda 2010” névvel ellátott reformcsomag célja a gazdaság növekedési pályára állítása és a foglalkoztatási helyzet javítása. Alap gondolata az állami terhek csökkentése és az egyéni felelősség, az állampolgárok önmagukról való gondoskodásának növelése.

A kormány – a reformok és a pénzügyi politika kevéssé hatékony állapotát látva - úgy véli, hogy a stagnáló gazdasági helyzetből való kitörés egyik lehetséges útja az oktatásba és képzésbe, a műszaki kutatásokba való befektetés (Zukunftinvestition) növelése. Ezért hirdette meg 2004 tavaszán, hogy a Szövetségi Bank aranykészletei egy részének eladásából, illetve a megszűnő állami támogatásokból felszabaduló pénzekből fedezné az oktatás és a képzés fejlesztéséhez szükséges pénzügyi forrásokat (vagy pl. a lakástámogatás – Eigenheimzulage - esetleges megszüntetéséből adódó 8 Mrd eurót is erre a célra csoportosítanak át). A kormány szándéka szerint a kutatásokra és fejlesztésekre, oktatásra és képzésre fordított jelenlegi kiadást (GDP 2,4%) 2010-ig szövetségi szinten a GDP 3%-ra emelnék fel. (Egyes tartományok természetesen már ma is túlteljesítik a tervet, így Bajorország 3,5%-ot, Baden-Württemberg tartomány pedig 4%-ot fordít K+F-re).

Németországban egyre gyakrabban fogalmazzák meg a pénzügyi szakemberek, hogy újra kell gondolni a Maastrichti Szerződés követelményeit, mert egyre több országnak hátrányos a 3%-os határ. A gazdasági fejlődéshez akár a nagyobb állami eladósodás is megoldás lehet, ha a jövőt szolgáló ágazatokba (oktatás, képzés, új technológiák, informatika) kerül beruházásra a pénz. A reformokat folytatni kell, akár tetszik a választóknak, akár nem.

Átfogó reformok folytatására van szükség, mert a kislépések politikájával nem szüntethető meg a gazdaság stagnálása, nem indítható meg a régóta várt gazdasági növekedés.

1. NÉMETORSZÁG TUDOMÁNYOS ÉS TECHNOLÓGIAI RENDSZERÉNEK FŐ JELLEMZŐI

1.1. A TÉT-politika fő ismérvei Németországban

A beszámolási évben a szövetségi kormányzati politikát valamennyi szakterületen a vitahangulat határozta meg: hosszan elhúzódó pártközi egyeztetések, társadalmi párbeszéd és néha érthetetlenül halasztásra kerülő vagy be sem tartott határidők jellemezték – azaz tették szinte végrehajthatatlanná az Agenda 2010 reformjait. Miközben a szociáldemokrata kormány saját belső ellenzékével (egyrészt „szülőanyjával”: a szakszervezetekkel, másrészt az egyre kompromisszum-képtelenebb koalíciós partnerrel) vív harcot, a reformcsomag topogni látszik, és úgy tűnik, az egyetlen aktív szereplő a német ipar maradt, a K+F-politika terén is.

Tavaly ősszel a kancellár, saját munkája megkönnyítésére és az idejű innovációs offenzíva előkészítésére „Innovációs Tanács”-ot alakított (a nagyipar, a politika és a szakszervezet képviselőiből). Az első ülésen rögzítették a legfontosabb célokat, sőt megállapodtak abban is, hogy Innovációs Irodát hoznak létre a majdani ülések határozatainak (az offenzívának) a végrehajtására. A tanács azóta – sajnos – mindössze kétszer ülésezett, és munkája jelenleg megfenekelett azon az egyszerű tényen, hogy két szakminisztérium (és a két miniszter) nem tudott megállapodni abban, melyikük háttérintézménye legyen az Iroda (az igen erős Gazdasági Minisztériumé vagy pedig az Oktatási és Kutatási Minisztériumé). A tanács munkáját még egy dolog hátráltatja jelentősen: a megalakuláskor nem tisztázták a finanszírozás kérdését sem és nem rendeltek keretet az innovációs offenzíva mellé.

Ebben a helyzetben értékelhető innovációs politikai tervet a Német Iparszövetség tett le az asztalra, „Az attraktív Németorszáért” címmel. Alap gondolata és célkitűzései az ERA-t követik, és a megoldások a jelenlegi német helyzethez igyekeznek igazodni. A koncepció kitekintést tartalmaz (a két német állam „összenövési nehézségei” elemzésével) az európai összenövés folyamatára vonatkozóan is.

A stratégia felvázolja a lisszaboni határozat lényegét, rámutatva ezzel kapcsolatban Németország centrális felelősségére az ERA létrehozásában. A német ipar Európa motorja, nélküle elveszik a cél, ezért a német K+F-politika döntései az egész közös európai jövőre kihatással vannak. A javasolt stratégiák:

- innovációbarátabb keretfeltételek létrehozása,
- még több eszköz a kutatás és fejlesztés rendelkezésére,
- támogatni a magán innovációs beruházásokat,
- az államilag finanszírozott kutatásokat innovációközpontúvá tenni,
- vezér-gondolatokat (=hosszú távú stratégiát) kell kidolgozni,
- hatékonyan leküzdeni a szakemberhiányt.

Az iparszövetség mindegyik stratégiához konkrét, azonnal megvalósítandó lépéseket ajánlott a szövetségi kormánynak megfontolásra, ill. bevezetésre.

A keleti tartományok „felépítése” (Aufbau-Ost) ez évben is központi témája volt valamennyi szakterületnek, így a kutatópolitikának is. A beszámolási évben az aktuális lépés e téren a regionális egyetemi kutatóközpontok támogatására kiírt pályázat volt. A támogatásra a volt NDK-s tartományok kutatóhelyei jelentkezhettek, alapvető kritérium a régiós fejlesztési program ill. a nemzetközi versenyben is mérhető kompetencia voltak. A keleti clusterok fejlesztése tudatos politika, hiszen az egyesítés utáni első évek tapasztalata azt mutatta, hogy

csupán direkt gazdasági támogatással nem sok célt érne el a szövetségi állam, jobb (ha nem is egyszerűbb) tehát a hosszabb, viszont végleges és tartós sikerrel kecsegtető utat választani.

Ezért a kutatóközpontok evaluálása (és nagyrésztben bezárása vagy átprofilozása) után rohamos tempóban telepítettek a nyugati országrészben már bevált intézeti hálózatokat, a minél gyorsabb gazdasági sikerre való tekintettel elsősorban az alkalmazott kutatások terén (Fraunhofer és WGL-intézetek).

Sikerrel zárult az InnoRegio-I program és idén ősszel várható a II. lépcső kidolgozása. Az elmúlt pár évben felerősödött régiós elképzelések szerint a volt NDK-s tartományok mindegyikének saját high-tech „profilja” alakul, így Szászországban az információs technológia és orvosi kutatások, Mecklenburg-Előpomerániában (a terület mezőgazdasági jellegéhez illeszkedően) a növényvédelmi és genomkutatások, Türingiában az optikai technológiák és nanotechnológiák kapnak helyet (részben figyelembe véve a korábbi profilt, ill. a helyi ipari háttér lehetőségeket). Berlin egy kicsit mindenből kap és Brandenburg tartománynak a közlekedési kutatások jutnak.

1.2. A K+F-intézményrendszer fő elemei Németországban

A német K+F-hálót az különbözteti meg az európai és amerikai struktúrától, hogy történelmi hagyományokon alapulóan igen sokszínű, ill. többretegű és nem utolsósorban emiatt erős nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik. Az NSZK-ban mintegy 750, államilag finanszírozott kutatási intézmény van, melyet a szövetség (Bund) és a tartományok (Länder) közösen tartanak el. A felügyelet is a föderális dualizmus szerint alakul: a BMBF mellett a tartományokban is van kutatási-oktatási (ill. ezen feladatok ellátásával foglalkozó) minisztérium.

Az intézményrendszert lényegesen érintő intézkedés (vagy erre vonatkozó politikai határozat) a beszámolási évben nem történt, de folytatódtak a tavaly megkezdett lépések: a nagyberendezések intézeteinek kiemelt támogatása, az egyetemi kutatóhelyek kiépítése (ill. a több évvel ezelőtti elhanyagolás következtében „lyukassá vált” felsőoktatási kutatóhálózat helyreállítása).

Szükséges a K+F intézeti rendszer átalakításának (az újraegyesítés után nagy léptekkel megkezdett tematikus régiós összevonások) folytatása is. A szakminisztérium (BMBF) tervei között szerepelnek összevonások az egyes intézetek, ill. szervezeti egységek között még ebben a törvényhozási ciklusban, a hálózat teljesítményorientált megerősítése érdekében (a beszámolási évben nem történt jelentős intézet-összevonás).

1.3. A K+F finanszírozási rendszere Németországban

A K+F állami finanszírozása a szövetség + tartományok együttes erejével történik. Ezen kívül 307 alapítvány támogat különféle formában innovációs tevékenységet.

Az állami költségvetés felosztásában a kultúra + kutatás/tudomány + oktatás összesen 10%-ot képvisel, ebből a K+F 2,4%. Németország az elsők között írta alá a barcelonai határozatot a K+F-költségeknek a GDP 3%-ára történő emeléséről. A határozat többi része (a magántőke ebből 2/3-ot képviseljen) már eddig is megvalósult: a német vállalatok már 2002-ben is az innováció 63%-át finanszírozták. Az állami finanszírozás háttérbe szorulása miatt ez az arány 2003-ban rekordmagasságot ért el (70%). Hiányzik tehát a közös európai célok közül - és jelentősen - az állami költségvetés emelése. Ha az ország az európai innováció és

gazdasági fejlődés motorja kíván maradni, akkor ajánlatos, hogy a barcelonai határozatot a saját normái szerint túlteljesítse, és 2010-ig legalább 1%-os növekedést érjen el.

A német ipar 2003-ban 37,5 Mrd euró értékben járult hozzá a K+F-szektorhoz, ezzel kerekén 70%-ot teljesített. Az általa foglalkoztatott 312 ezer fő pedig 64%-a a német K+F-személyzetnek. Az állami szektor és magánszektor között a súlyarány eltolódása miatt az alapkutatásuktól egyre inkább az alkalmazott kutatások felé tendál a mérleg (az ipari átlag ugyanis: 51% alkalmazott kutatás, 44% kísérleti fejlesztés és csupán a finanszírozás 5% jut az alapkutatások támogatására).

Egy másik tendencia is erősödik: dinamikusabban, mint az ipari kiadások, nő a külső kooperációs partnerek felé a megbízások értéke (bel- és külföldi partnerek), azaz erőteljesen folyik a tevékenység „kihelyezése”.

Az állami finanszírozásban 2003/2004 között csupán csekély változás figyelhető meg: a főiskolai támogatás (intézetépítés és kifejezetten a főiskolai kutatások előnyben részesítése) a BMBF kiadások élén szerepel (27,3%-kal). Ezen összegek 40%-át a DFG (Német Kutatóközösség), majd sorrendben az MPG (Max-Planck-Intézetek) és az FhG (Fraunhofer Társaság) osztotta tovább. Jelentősen csökkent a korábban igen ambiciózus német úrkutatási program támogatása: a megelőző évhez képest majdnem felére. Az ESA-val történt tárgyalás után a BMBF jövőre ismét a kiadások eredeti (2002-es) színvonalára való emelését tervezi.

A támogatások (nagyságrendben) következő nagy fejezetei: nagyberendezések intézetei, IT, humánmedicin kutatások, környezetvédelmi kutatások.

1.4. A K+F és az innováció területét érintő legfontosabb jogszabályok

Idén januárban a kancellár bejelentette az Agenda reformcsomag (a megkezdett szociális reformok utáni) újabb lépését: azt, hogy 2004. az innováció és oktatás éve lesz a Német Szövetségi Köztársaságban.

A két téma (szociális rendszer és innováció) szorosan összefügg: a kormány „jövőbiztonságossá” kívánja tenni a szociális ellátó rendszereket, ennek pedig fejlett államokban egyetlen módja lehetséges: a tartós, versenyképes ipari fejlődés által, amihez viszont az innovációnak a jelenleginél magasabb szintre emelése szükséges. A „Weimari Irányvonalak” néven közzétett kormányprogram az alábbi intézkedéseket irányozza elő:

- amerikai mintára elit egyetemek létrehozását az eddigi egyenszínvonalú tömegoktatás helyett,
- a német egyetemek attraktivitását és nyitottságát erősíteni,
- nagyobb jogszerűséget és átláthatóságot az oktatásban,
- több és főleg hatékonyabb gyermek- és ifjúsági gondozást az állam részéről,
- erősíteni kell az európai innovációs és oktatási szövetségeket (ERA és Bolognai folyamat),
- és főleg több, a jelenleginél radikálisan több anyagi ráfordítást a kutatás-fejlesztésre, az innovációra, a finanszírozásban pedig az államnak kell élen járnia.

A fentiekből a tervezetthez képest csak néhány célhoz került normatíva:

- így miniszteri rendeletet adtak ki az *elit egyetemek* létrehozására és idén június végéig adhatnak be pályázatot az egyetemek a szövetségi minisztériumhoz. Az elit egyetemek ugyanis kiemelt költségvetést kapnak, az elit célok megvalósításához.
- Megjelent a rendelet (és nagy sikerrel került bevezetésre) az egész napos iskolák kialakítására. A lényeg: a melegítkeztes bevezetése mellett délután nemcsak gyermek-megőrzés, hanem együtt-tanulás, ill. kiegészítő foglalkozások kínálása a fiataloknak.

- Nem történt lépés a finanszírozás kérdésében: sőt (májusi fejlemény) a szövetségi kormány a fokozódó pénzszűke miatt a keleti tartományok kiemelt támogatását is radikálisan csökkenteni kívánja.
- Közel egyéves vajúadás és számtalan vita után viszont végre törvény szabályozza a kötelező szakképzési járulék bevezetését Németországban. Évek óta jelentős gondokat okoz a szakmunkásképző helyek hiánya, 2003-ban azonban már kritikussá vált a helyzet: több mint 600 ezer fiatal szeretett volna szakmát tanulni, de hiába. Tavaly tavasszal a kancellár megígérte, hogy egy év türelmi időt ad a gazdaságnak az önkéntes alapon történő járulék bevezetésére. Az agitációs offenzíva, melyhez a szövetség összesen több mint 2 milliárd eurót is tartalékkolt (helyek létrehozására, oktatók rendelkezésre bocsátására), az optimista részjelentések dacára nem érte el célját, ezért májusban a kormányzat rászánta magát az erősebb lépésekre. A most elfogadott törvény szerint minden év szeptember végéig meg kell állapítani, hogy a várhatóan igényelt szakmunkásképző helyek rendelkezésre állnak-e. Ha jelentős számban hiányoznak, akkor a képzést nem kellő számban (vagy nem) válláló cégek a szövetségi közös alapba fizetnek be hozzájárulást. A törvényesen megállapított kvóta szerint beszédett összegek „a többi (kiképzést folytató) vállalatoknál az ipari szakképző helyek támogatására” szolgálnak. Az alap kvótáinak kialakításánál figyelembe veszik az egyes tartományok/régiók sajátosságait is.
- Februárban fogadta el a kabinet az *új géntechnológiai törvényt* – melyet azóta parlamenti bizottsági üléseken vitatnak. Az új törvény jobban igazodna az európai normákhoz; fő célja az, hogy a kutatásoknál a gazdasági hasznosíthatóságot helyezze előtérbe és nem zárja ki a mezőgazdaság egyetlen ágát sem a felhasználók közül.
- Idén tavasszal fogadta el a szövetségi parlament az EEG (a 2000 márciusában kibocsátott *megújuló energiák törvény*) módosítására vonatkozó javaslatot. Az EEG eddig is jelentősen járult hozzá a megújuló energiák szolgáltatási hálózatának kiépítéséhez. Az új törvénymódosítás célja már nem a megújuló energiák bevezetése a német piacra, hanem a gazdaságosság kritériumának előtérbe helyezése: általában valamennyi energiatípusra emelkedik a visszatérítés, ill. differenciáltan lehet azt igénybe venni. A differenciálás mértéke ezentúl nem egyszerűen az áramforrás minőségétől, hanem a felhasználás hatékonyságától függ. Ez az előállítókat és szolgáltatókat arra fogja ösztönözni, hogy a költségeket csökkentsék és a hatékonysági fokot jelentősen növeljék.

1.5. A kutatási eredmények hasznosítási módszerei Németországban

A kutatási eredmények gyakorlatba való átültetésében az ország élen jár: az EU egyetlen tagállamában sincs ilyen széles (és igen tarka) kép a technológiatranszfer hálózatok, az egyetemek és vállalatok közti kooperációt elősegítő szervezetek, a regionális együttműködésre alakult intézmények terén. Németország a „szülőhazája” az alkalmazott kutatások terén (oktatás-kutatás-gyártás) teljes személyi-financiális-szervezeti-tematikus összefonódást megvalósító Fraunhofer Intézeteknek: egy-egy intézetigazgató egy személyben egyetemi professzor, ill. a saját szakmájában egy innovatív vállalatot is vezethet. A teljes transzfer háló felsorolása (tekintettel annak részben szövetségi részben tartományi hatáskörére) meghaladja a beszámoló kereteit. Az alábbiakban viszont egyfajta szemléletváltásra hívnám fel a figyelmet:

A BMBF (Szövetség Oktatási és Kutatási Minisztérium) évente jelentést nyújt be a kormánynak Németország technológiai teljesítőképességéről. A jelentés komplex tükörként szolgált mind a szövetségi kormánynak, mind a tartományoknak. A K+F teljes területét átfogó jelentés készítési módjában idén változás történt: a BMBF (az egyébként néhány éve gazdasági indikátorok kidolgozásán fáradozó) Innovációs Csoportot bízta meg a legfontosabb

témák megjelenítésével. Így 2003-ban a „Németország technológiai teljesítőképessége” c. BMBF-beszámolóban csupán a csoport által javasolt innovációs indikátorok kerültek a kormány asztalára. A cél az volt, hogy a legfontosabb mutatók segítségével a lényeges változásokról számoljanak be, ill. a lényeges pontokon javasoljanak új célokat.

Az „Indikátorok” az alábbi, új koncepciót tükrözik vissza:

- a technikai tudás „termelése” és annak alkalmazása,
- az elsődleges az input mérése (a tudás keletkezése) pl. human capital oldal,
- nem kevésbé fontos az output, azaz a K+F közvetlen gazdasági hasznosulása sem (külön kiemelve a gazdaság technológiai erőfeszítéseit),
- az összefoglalás (értékelés) pedig azt jelzi: a K+F-szektor mennyivel járul hozzá az össz-gazdasági teljesítményhez (pl. szabadalmak, piaci eredmény, vállalat alapítások, technológia export stb.)
- külön fejezetet képez a tendenciák értékelése (a technológiai hozzájárulás minimum középtávon mérhető). Ilyen mutatók: foglalkoztatási piac, gazdasági hozzáadott érték változásai, termelékenység mérése,
- az indikátoroknak rá kell mutatniuk a fejlődés hátterére is (össz-gazdasági és nemzetközi viszonylatban).

Az ideai beszámoló a fentieknek megfelelően relatíve kevés szöveget, viszont annál több grafikai és táblázatos összeállítást tartalmazott.

Kiemelendő a gazdasági hasznosulást mérő indikátorok köre:

- a K+F-intenzitásra a korábbinál több faktor beállítása (struktúraváltozás, hatékonyságnövekedés, intenzifikálás, kooperációk, KKV-k K+F viselkedése, tartományi és szektorbontásban);
- gazdasági eredmények mérésére ugyancsak több mutató (árak és szolgáltatások kutatásintenzitása, ugyancsak részletes szektorbontásban);
- a nemzetközi kooperációk kiemelt figyelése (regionális, bilaterális, multilaterális kapcsolatok értékelése az innovációs eredményben).

A fenti kiemelt területek jelzik: ezek a szövetségi kormány számára fontos stratégiai célok, a gazdasági haszon, ill. a globalizációnak egy erős gazdaság számára nyújtott előnyeinek kihasználása.

A TÉT-politika irányításában ezért az elmúlt időszakban előtérbe kerültek a belföldi és nemzetközi együttműködést elősegítő programok, ill. támogatási formák. Csak néhány (sikeres) közülük:

- kompetenciaháló): InnoNet, InnoRegio (mindkettő az adott körzet összes szereplőjének összefogására épül, a különbség az, hogy az InnoRegió az NDK-s államok felépítésére, kutatási hálózatának szanálására és növekedési gócok létrehozására alakult;
- vezérprojekt: egy-egy kiemelkedő fontosságú projekt programmá történő emelése,
- szövetségi projekt: a régiós projektek egy válfaja, „szövetséget” kötnek az adott területen a cél elérésében érdekelt felek (többnyire konzorcium formájában). Néhány példa: ipari szakemberek önképző tanítása projekt, mobilitás a nagyvárosok körüli gócpontokban), vagy virtuális mikrotechnikai vállalat létrehozása stb.

1.6. Jelentősebb események a TÉT területén Németországban

Az eddigiekből kitűnik, hogy a német vállalatok továbbra is kiemelt prioritásként kezelik a kutatás-fejlesztést. Mindenesetre azt is látni kell, hogy a K+F-kiadások óriási

növekedése szinte kizárólag az 500 főnél több alkalmazottat foglalkoztató vállalatoknál volt tapasztalható: a kis- és középvállalatok innovációs kedvének támogatására hozott (2003. tavaszi) normatívák még nem éreztetik hatásukat.

A kutatás- és tudományintenzív iparágak felé történő strukturális váltás viszont jó úton halad. A csúcstechnológiák - főleg az élettudományok és az információs és kommunikációs technológiák – az elmúlt öt évben átlagosan 9%-os növekedést produkáltak. Az autóipar (a német ipar egyik legfontosabb ágazata), mely a K+F-költségvetés egynegyedét költi, átlagosan 8% növekedéssel dicsekedhet. Ezen növekedés mögött a hajtóerő elsősorban a külföldi kereslet volt. A kutatásintenzív iparágak termelésének majdnem háromnegyedét ugyanis külföldi piacra szállítják. A tavaly még meredeken felfelé ívelő K+F állami költségvetés dacára a kutatásban (ezt ma már a hivatalos statisztika sem tagadja) a német ipar innovációs beruházásainak növekedése teremtett kivételes helyzetet. A központi beruházások egy része sajnos elhibázott célú volt (pl. genomkutatás), vagy azzal a problémával küszködtek, hogy a központi vezérlés éveken keresztül szűkítette a kutatási szabadságot.

Az új német államokat tekintve határozott fejlődés tapasztalható technológiai téren, az ipari kutatások színvonala azonban még jelentősen a régi államok szintje alatt van. A megoldás, melynek sikerében a szövetség bíz, a néhány éve kezdett „InnoRegio”, ill. „Regionális növekedési góc” programok lehetnek. A kormányzat véleménye szerint a jövőben további lépések kellenek a K+F-szektor európai szintű lehetőségei növelésére: elsősorban az oktatás, a szakképzés és a kutatóintézeti hálózat javítása terén.

A beszámolási év legjelentősebb vonásai a fentiek alapján már összefoglalhatók:

- az Innovációs Év (offenzíva) meghirdetése,
- az oktatás területén az egész napos iskolák bevezetésének egyértelmű sikere,
- az elit egyetemek programjának meghirdetése, ill. bevezetése,
- a korábbi évekhez képest kevés normatíva kiadása (a belpolitikai viták eluralkodása miatt),
- a nemzetközi kapcsolatok erősítése (a francia együttműködés minden szinten történő kiemelt kezelése, igen erőteljes nyitás Keletre – nem az európai, hanem az ázsiai kelet irányába),
- a korábbi tartományi egyeztető fórumok jelentőségének (a politikai választások eredményei miatt itt jelentős fölénnyel került ellenzék miatt) relatív csökkenése,
- fundamentális pénzügyi zavarok megjelenése az állami finanszírozásban.

2. NÉMETORSZÁG TÉT-KAPCSOLATAI, FŐBB VÁLTOZÁSOK ÉS ESEMÉNYEK

2.1. Németország kétoldalú Tét-kapcsolatai

A Tét-kapcsolatok fejlődése szorosan összefügg a gazdasági irányok fejlődésével, ill. szorosan követi azokat, így Németország legfontosabb partnere minden téren változatlanul az Európai Unió, ezen belül is Franciaország és Nagy-Britannia. Az Unión kívüli országok közül az Amerikai Egyesült Államok, majd közös részarányukat tekintve előbbinél magasabb nagyságrendben a kelet-közép-európai országok, a Közel-Keletről az arab országok (feljövőben Izrael), az ázsiai térségből pedig egyre erőteljesebben Kína emelkedik ki.

A rendkívül dinamikus külgazdasági fejlődésnek köszönhetően a közép-kelet-európai országok mára már minden téren megelőzik az USA-t. Az ázsiai térségből az elmúlt években Kína megelőzte a korábbi favorit Japánt – ma nincs olyan német kutatóintézeti hálózat, komolyabb intézmény, melynek ne lenne Kínában irodája, képvisellete, megbízottja.

Legnagyobb dinamikát Kínától és a közép-kelet európai országoktól várnak, amit tovább stabilizál a német technológiaexport számára fontos piacok - az USA, Japán - konjunkturális

javulása, valamint új üzleti lehetőségek Délkelet-Ázsiában (Vietnam) és a Közel-Keleten (pl. Irakban).

A nem európai kapcsolatok fejlődéséből a beszámoló évben két relációt érdemes kiemelni:

- Izrael – a Minerva elnevezésű közös kutatási alapítvány 40 éves évfordulója, új nagyértékű megállapodás kutatási programról, Izrael segítségével tri- és quadrilaterális kutatási programokkal segíteni az arab államokkal a békefolyamat előrehaladását,
- Kína – a mintegy 4-5 éve kezdett folyamat „nyitás Kínában” tavaly a sikeres német gazdasági előrenyomulás (Thyssen-Krupp, Siemens) következtében rendkívül felgyorsult. Ma minden kutatóhálózat, intézmény, sőt egyes egyetemek is tartanak fenn vagy irodát, vagy saját kiküldöttet az országban. Egyre jobban sűrűsödnek a kölcsönös látogatások, nagyszámú diák és professzor valamint kutatócserére írtak alá megállapodásokat, május elején a népes kínai delegáció berlini látogatása során összesen 8 különféle megállapodást írtak alá, ezek közül a legnagyobb értékben a BMBF-fel, Észak-Kína ipari-innovációs modernizálásáról (autógyártás fejlesztése, InnoRegio program, felsőoktatás, technológia-export elsősorban a termelési know-how terén).

2.2. Németország multilaterális TÉT-kapcsolatai

Németország részt vesz – különböző mértékű aktivitással – valamennyi nemzetközi tudományos szervezet munkájában (a legtöbbnél alapító tagként, ill. jelentős vezetői funkciókkal). Kiemelkedő feladatokat vállal ezek közül az alábbiakban:

- IAEO (Nemzetközi Atomenergia Szervezet) – az NSZK fizeti a fenntartás mintegy 10%-át, további közel 10%-kal pedig a technikai szolgáltatásokhoz járul hozzá. Fontos eszközként kezelik a német energiapolitikai célok megvalósításában;
- UNESCO – az állandó német delegáció a tanácsadó/közvetítő a szervezet külügyi (kultur-) politikájának alakításában;
- IOC (az UNESCO államközi oceanográfiai bizottsága) – alelnöki hely;
- UNU (az ENSZ egyeteme) – a 13 külföldi központ közül az első német intézetet 2003 végén nyitották meg Bonnban, az ENSZ-campuson;
- CSD (az ENSZ fenntartható fejlődés bizottsága) – állandó vezetőségi poszt;
- az ENSZ Klímaváltozási Keretmegállapodása – az ország elkötelezett szerepvállalásának megfelelően a konvenció állandó titkárságának székhelye 1996 óta Bonnban van;
- NATO Science Program – a tudományos program finanszírozásához Németország 15,54%-kal járul hozzá.

A széles körű és aktív nemzetközi szerepvállalás Európán belül a legerősebb, itt az ország igyekszik a legjelentősebb pozíciókat megszerezni:

- EUREKA – az összes 728 futó projektből 179-ben vesznek részt német kutatók;
- COST – 180 futó akcióból 175-ben van német részvétel;
- ESA – a szervezetben gazdasági súlyánál is nagyobb feladatokat vállal, kezdeményezője az önálló európai űrutazási programnak, a szervezet 4 kihelyezett intézménye közül kettő van Németországban (ESOC: Darmstadt, EAC: Köln-Porz), a második legnagyobb finanszírozó (2003-ban: 21,3%);
- CERN – a szervezet és az intézet fenntartásában az első: 23%-os részesedéssel;
- ESO (Astronómiai kutatások) – 2003-ban a fenntartásból 22%-ot vállalt az NSZK, a szervezet székhelye Garching-ban van;
- EMBC (Biológiai Konferencia) – 23% hozzájárulás, székhely: Heidelberg;

- ESFR (szinkrotron-berendezés) – a német hozzájárulás 25,5%, a DESY (Hamburg) révén;
- ETW (szélcsatorna) – a helyszín Köln-Porz, a költségek 31%-ának vállalása.

3. NÉMETORSZÁG KAPCSOLATA AZ EU-VAL

Németország nemzetközi Tét-politikáját (akárcsak a külgazdasági politikát) is alapvetően a közösségi szabályok határozzák meg, melyek kialakításában aktív szerepet vállal - alkalmazásában azonban néha tartózkodó. A Tét-politika feladatát maguk számára úgy értelmezik, hogy az ország „kétoldalú tárgyalásokkal, a közös szervezetekben való aktív, kezdeményező fellépésével járjon hozzá a közösségi politika sikeréhez.”

Az EU-ban elfoglalt (gazdasági és politikai) súlya miatt a feladatokat Németország a maga számára az alábbiakban fogalmazza meg:

- a közös grémiumokban a szabályok kialakításában való aktív szerepvállalás,
- a közös együttműködés előtti akadályok leépítése, nyitás szorgalmazása,
- a feltételek transzparenssé tétele érdekében való fellépés,
- az EU-kutatások világszintű versenyképességének erősítésére vonatkozó kezdeményezések uniós szinten,
- az európai egységes kutatási piac működőképességének javítására tett kezdeményezések.

3.1. Hogyan hatnak az EU-politikák Németországban?

A közös európai feladatok közül a legfontosabbnak értékelik:

- az uniós tagországokban a GDP arányos K+F-költségek 2010-ig egységesen 3%-ra történő emelését és
- az ERA (European Research Area) mielőbbi megalkotásának fontosságát.

A német feladatok közül:

- a legfontosabb, hogy a hazai kutatók az eddiginél sokkal intenzívebben vegyenek részt a Keretprogramban, nagyobb számban pályázzanak, de főleg sikeresebben. Az ország a világ tudományos potenciáljához 9%-kal járul hozzá, de kutatói a hatalmas német EU-hozzájárulásnak csak egy részét tudják visszahozni az országba. Célul tűzték ki, hogy a következőkben az állami támogatás adásánál vezérelv legyen a brüsszeli források igénybe vétele;
- a német K+F internacionalizálása szépen halad, de az új hangsúlyok kijelölésénél a BMBF egyértelműen a KKE-országok felé fordul. A kutatási konzorciumok létrehozásánál fokozottabban számítanak az új belépő országokra. Ezen országok bekapcsolása külön feladatot jelent Kelet-Németország számára: feladatot és egyúttal fejlődési lehetőséget is. Az 5 új tartomány egyrészt földrajzi kapocs szerepét játszhatja a régió integrálásánál, másrészt a velünk intenzívebbé teendő együttműködés nagy lökést ad majd számukra is;
- külön német feladat – és az FP6 egyik siker-fokmérője lesz – az, hogy minél nagyobb számban sikerüljön nőket bevonni a K+F-munkába. A BMBF által létrehozott „Nők az EU-kutatásban” elnevezésű kontakthálózat valamint a két új kompetencia-központ: „Nők a kutatásban és tudományban”, „Nők az információs társadalomban és technológiában” mind azt a célt szolgálják, hogy az e téren tradicionális lemaradásokkal küzdő NSzK-t felzárkóztassák;

- a 17,5 Mrd eurós EU-költségvetés olyan rendkívüli lehetőséget jelent, melyet Németországnak (különös tekintettel a beszűkült hazai lehetőségekre) feltétlenül ki kell használnia K+F-potenciáljának fejlesztésére, sőt néhány területen vezető szerep megszerzésére is. A német kutatóhelyek tavaly az EU-Bizottság által meghirdetett felhíváson már 17%-os országreszvételel produkáltak, ez jelentősen több, mint a korábbi években. A nem titkolt cél: nettó fenntartóból erőteljes EU-forrás használóvá válni.

A fenti célok teljesítését (*az FP6-ban történő részvétel köztes mérlegét*) idén március elején értékelte a szövetségi kutatási miniszter:

- német egyetemek, kutatóhelyek és vállalatok az EU-s projektek 80%-ában vesznek részt,
- Németország kerekén 1 Mrd euróval több támogatáshoz jutott, mint más tagállamok,
- az FP5-höz viszonyított német részvétel az akkori 18,1%-ról mára 20%-ra emelkedett,
- kiemelkedő az információs technológiákban nyújtott német teljesítmény,
- a preferált programok sorrendben a következők: nano-, anyag- és termelési technológiák,
- az energia- és közlekedési kutatások terén a német pályázók az 1. helyen állnak a tagországok között (27%, ill. 22%),
- az élettudományokban pedig javult az eddigi részvételi arány (14%-ról 19%-ra).

3.2. Milyen erőfeszítéseket tesz Németország a lisszaboni és a barcelonai célok teljesítéséért?

Németország számára különösen fontos az ERA, innen lehetne új impulzusokat nyerni a szükséges társadalmi modernizáláshoz: egyrészt stratégiai előnyöket, új kapcsolati lehetőségeket, másrészt közvetlen gazdasági hasznot is remél az ország. A közös kutatási térség gondolata ezért azóta több stratégiai szintű dokumentum megszületését ihlette, a vele való foglalkozás áthatja nemcsak a politika készítőinek minden intézkedését, hanem az egyes kutatóhálózatok fejlesztési célkitűzései is ennek alapján készülnek.

Mint a korábbiakból kitűnt, a német ipar lelkesen – és a tartós recesszió dacára eddig még töretlenül – követi az állami innovációs politikát, sőt magára vállalja a terhek nagy részét is. A BDI (Bundesverband der Deutschen Industrie=Német Iparszövetség) 2003 elején, ill. júniusban akcióterveket jelentettek meg, a szövetségi kormány által tervezett mindenkori aktuális reformlépésekhez igazodva:

- „Für ein attraktives Deutschland” (Az attraktív Németországért – alcím: Merészelni a szabadságot, letépni a béklyókat);
- „Für ein innovationsstarkes Deutschland” (Az innovációban erős Németországért – alcím: Váltóátállítás a föld legdinamikusabb és legversenyképesebb gazdasági térségéhez).

A központi K+F-politika, és az európai célok követése visszatükröződik a „főszereplők”, azaz a kutatási háló egyes tagjainak célkitűzéseiben is:

- önálló K+F-stratégiákat dolgoztak ki a tartományi szakminisztériumok, szinte valamennyien a BMBF koncepcióra hivatkozva, vagy annak szempontjainak figyelembevételével. A különbség sokszor csak abban nyilvánul meg, hogy a szövetségi kormány politikai pártjainak ellenzéke által kormányzott tartományok tételesen ugyan nem hivatkoznak a BMBF szociáldemokrata miniszter asszonyára, helyette viszont a lisszaboni és barcelonai célokra,

- a DFG a BMBF stratégiáját követve különféle koncepciókat készít, ezek közül már megjelent a német egyetemek nemzetközi rangsorolása. A bevezető itt is az ERA benchmarking feladataira hivatkozik a cél megjelölése során,
- a DFG éves beszámolójában az előszó részletezi a Német Kutatóközösség feladatait a kibővülő Európában. Kiemelendők a KKE-régióval kapcsolatos megállapítások: pl. a magyar–német kooperáció példaként állítható a régiós kapcsolatok fejlesztése terén,
- a HGF (nagyberendezések kutatóintézetei) hároméves stratégiát tett közzé, alapfeladatként az ERA megkívánta regionális fejlesztést megjelölve,
- az AiF (Ipari kutatóhelyek munkaközössége) programja szintén a BMBF stratégiára hivatkozik (ProInno és NEMO programok, mindkettő a regionális góc fejlesztés részei),
- a DAAD (Német Akadémiai Csereszolgálat) éves feladat megjelölése alapként a két fenntartó minisztérium (BMBF és a Gazdasági Együttműködési Minisztérium) európai programjait és stratégiáit jelöli meg,
- a tervbe vett intézet-összevonásoknál ügyelnek az európai vonzáskörzetek figyelembe vételére.

A tartományi minisztériumokkal folytatott tárgyalások (Bajorország, Hessen, Szászország és Thüringia kutatási miniszterei) azt igazolták vissza, hogy a szövetségi szint alatti szereplők is teljesen azonosultak az európai célokkal, felelősséget éreznek azok végrehajtásáért. Különösen érezhető az a várakozás, mely az új tagállamok felé megnyilvánul: nem egyszerűen mennyiségi növekedést, de minőségi változást várnak és terveznek az új tagokkal fenntartott viszonyban.

Körvonalazódtak a német elképzelések a KKE-térsséggel kapcsolatos régiós politikáról is: mind szövetségi szinten, mind a tartományokban egyetértenek abban, hogy a volt NDK-s terület kapocs-szerepe a legkézenfekvőbb a KKE-régió és Európa nyugati fele között (az elképzelés kifejezetten német feladatnak értékeli innovációs szempontból a régió EU-ba történő bekapcsolását), sürgős feladatot látnak abban, hogy a nálunk hiányosnak mutató tudást kipótolják (szinte minden partnertől ajánlkozást kapunk felkészítő, „tuning” szemináriumokra, villám workshopokra, tapasztalatcsere utakra) Erőteljes az érdeklődés az oktatás, főleg a közös oktatás iránt, egyöntetű a vélemény, hogy pl. Magyarország egyik jelentős „exportcikke”, az ERA-hoz való hozzájárulása a kutatói fejek, a magasszintű képzés lehetne, és valamennyi német partner meggyőződése, hogy az ország az ERA-tól és a régiós politika kiterjesztésétől már középtávon is gazdasági előnyökhöz jut majd.

Ebben az értelemben vállalják fel teljes mértékben a közös európai kutatási térség, ill. a jelenlegi német állami K+F-politika célkitűzéseit. A vállalati résztvevők ezen belül sürgetik az állami lépések megtételét és féltik az eddig elért eredményeket, a kutatási résztvevők pedig türelmetlenül várják a nagyobb állami költségvetést.

A kormány a meghirdetett külpiaci offenzívájának keretében (melyben a gazdasághoz mind a kutatás, mind az oktatás csatlakozik) elsősorban arra törekszik, hogy a világ potenciálisan jelentős térségei felé segítse a német expanziót, erősítse a német vállalatok és intézmények pozícióját. (Ilyen piacok: Oroszország, Kína, Közép-Kelet és Izrael, valamint a kelet-közép-európai országok). Ehhez eszközként mind az EU-konform támogatási lehetőségeket (állami támogatás - ösztöndíjak, intézetalapítás - különféle formái), mind a kormányzati intézményeket és az igen gyakori magas szintű látogatásokat maximálisan kihasználja. A Tét- és oktatáspolitikai külföldi támogatása két pilléren nyugszik: az egyes intézmények saját intézethálózata (mely egyre növekszik a stratégiai térségekben), valamint a nagykövetségek tudományos és oktatási attaséi, (akik egyre több gazdaság- és befektetés-

ösztönző feladatot kapnak.) Kiegészítik mindezt az unióban az EU-kontaktpontok (Querko) és a BMBF IB (Nemzetközi Iroda) által kifejlesztett ISA (Information Service Accession States) és a PIA (Partner Search in Accession) elsősorban kontaktrendezvények tartásával.

Ágazati szempontból ennek az offenzívának célja, hogy a vezető high-tech szektorokban az 1-3. helyezést éri el. Ezen kívül különösen törekedni kívánnak megfelelő piaci részesedés elérésére a „jövőtermékekben” pl. információs és kommunikációs technológia, biotechnológia, géntechnológia, új energiák.

A technológiaexport ebben az offenzívában kulcsszó: ugyanis a német gazdaságban, mai állapotában mindössze 1-1,5%-os növekedési potenciál van, mert hiányoznak az azt dinamizálni képes erők. Az elmúlt év egyik legriasztóbb számadata volt, mely azt jelezte, hogy az ország (mintegy 30 év óta először) technológia-exportőrből importőrré vált. A munkanélküliség 4 M fölötti száma továbbra is a legnagyobb belpolitikai probléma. Amennyiben ugyanis a gazdasági növekedés 2% alatti, Németországban a munkaerőpiac feszültsége nem oldódik, a munkanélküliek számának további növekedésével kell számolni. Ebből az ördögi körből a szövetségi kormány csak az innováció, sőt a nemzetközi kooperatív innováció fokozásával lát kiutat maga előtt.

Új feladatok:

- A németországi kutatóhelyek megtartása (sőt növelése) érdekében a globalizáció adta esélyeket komolyan kell venni; a világszerte megmutakozó technológiai fejlődésben a legfontosabb területeken a német előnyöket ki kell építeni, illetve megszilárdítani. Ugyanakkor egyidejű feladat az ország kutatási-befektetési telephelyként vonzóbbá tétele,
- a német K+F-háló nemzetközi munkamegosztásba való bekapcsolását a jövőben tovább mélyíteni.

4. NÉMETORSZÁG ÉS MAGYARORSZÁG KAPCSOLATA

4.1. A két állam kétoldalú Tét-együttműködése

A német fél az EU-bővítés kapcsán újra értékelte a közép- és kelet-európai (KKE) országokkal folytatott kétoldalú tudományos és technológiai (Tét) együttműködését és erről egy, a partnerekkel közös workshopot tartott 2004. június 24-25-én Berlinben.

Az új német koncepció lényege az alábbiak szerint foglalható össze:

- az újonnan csatlakozott országok kutató szakembereinek német partnereikkel közös részvétele a BMBF egyes szakterületi pályázatainak;
- az EU KTF-Keretprogramjában történő közös részvétel elősegítése;
- a KKE-régió országainak az EU lisszaboni és barcelonai célkitűzéseikhez való felzárkózásában a német vezető szerep biztosítása.

A szövetségi kutatási miniszter folyamatosan arra buzdít, hogy az elmúlt évtizedben rendkívül eredményes német–KKE kapcsolatrendszernek az EU-tagság után is az NSZK maradjon a motorja. A velük folytatott kutatás érezhetően járult hozzá a közös európai versenyképesség javulásához, további jelentős növekedési tartalékok vannak az új tagországokban, amit a német partnereknek ki kell tudni használni. A koncepció megítélése az országban nem egységes: a déli tartományok (Bajorország, Baden-Württemberg) erőteljes impulzust várnak az EU bővülésétől, a keleti tartományokban – jóllehet igen nagy a szimpátia és a kedv az együttműködésre – még némi bizonytalanság tapasztalható. A politika feladata, hogy ezekben a tartományokban a pozitív elemeket mutassa be.

A német partner viselkedését az elmúlt évben a bizonytalanságon túl két tendencia jellemezte. Egyrészt az intézetekben folyó belső racionalizálás miatt nem az expanzió és a kapcsolódó együttműködési kedv-növekedés állt a figyelem középpontjában. Másrészt profil-tisztítás jelei mutatkoznak: egyes szakterületek és egyes tartományok részéről.

2003. novemberben a szövetségi kancellár nem hivatalos budapesti látogatása alkalmával a magyar miniszterelnök *egy újfajta kutatási együttműködés* lehetőségét kínálta fel. Az uniós csatlakozás egyik fő hozadéka lesz ugyanis várhatóan a német KKV-k érdeklődésének növekedése hazánk iránt. Ha telephelyi előnyeink között a K+F-bázisok, mint a befektetői környezet szerves alkotóeleme megjelennek és kész szervezeti formában kínálják az együttműködést, ez további vonzerőt, innovációs előrelépést jelenthet a német partner számára.

Az új magyar koncepció lényege ugyanis az, hogy

- a tudás már nem infrastrukturális előfeltétel az ipari társadalomban, hanem maga is vállalkozás tárgya,
- mivel az állami kutatóintézetek kevésbé flexibilisek és a hasznosulási fok sem elég, ezért az egyetemek és intézetek váljanak „kutatási vállalkozásokká”.

A tudásvezérelt gazdaság működésének így fontos centrumai lesznek a vállalatok részvételével működő egyetemi és kutatóintézeti tudásközpontok. Magyarország kedvező földrajzi fekvése, képzettségéhez és motiválhatóságához viszonyítva nem drága munkaereje, az ország tudományos hírneve már eddig is számos nagy nemzetközi vállalatot indított arra, hogy kutatási-fejlesztési tevékenységét itt folytassa. Ugyancsak jelentős vonzerőt jelent a vállalkozások számára az, hogy a vállalkozási K+F-tevékenységet számos közvetett közgazdasági ösztönző támogatja.

Ez az iniciativa a német partnernél (mint később a francia félnél is) komoly visszhangra talált, így előkészület alatt van az új típusú kutatási-gazdasági „összefonódott” projekt-együttműködés feltételeinek kidolgozása. A tervek szerint GERHARD SCHRÖDER szövetségi kancellár 2004. szeptemberi hivatalos látogatása alkalmával kerül aláírásra a kormányfői Közös Nyilatkozat, mely ezen együttműködés lényegét és formáit rögzíti.

A kormányfői program kidolgozásához az alábbi lépések történtek a nagykövetség részéről:

- kezdeményező látogatás a Szövetségi Kancellári Hivatalnál a program elindításához,
- alapkonceptió kidolgozása, (melyet azóta valamennyi partnernek megküldtünk, ill. a tartományi tárgyalásokon és VB-ken is terjesztettünk),
- politikai érvanyag kidolgozása, a Szövetségi Kancellári Hivatal számára (háttéranyag),
- folyamatos részvétel a BKA (Szövetségi Kancellári Hivatal) által megalakított Task Force munkájában,
- tartományi rendezvényeken (pl. gazdasági rendezvényeken) való részvétel alkalmával folyamatos népszerűsítő munka a kormányfői program megismertetéséért és sikeréért,
- tárgyalások folytatása a finanszírozási modell kialakításához a lehetséges német partnerekkel (Aif, FhG),
- a BMWA (Szövetségi Gazdasági Minisztérium) jelen programba történő bevonásának kezdeményezése,
- rendszeres egyeztető tárgyalások folytatása a BMBF munkatársaival: miután a BKA a Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztériumot bízta meg a német koncepció kidolgozásával, (a közvetítő szerepre többek között azért van szükség, mert az illetékes résztvevők Bonnban dolgoznak, így területi hátrányban vannak a többiekkel szemben),
- német partnerek felkutatása a magyar projektjavaslatokhoz (pl. Miskolc) az FhG (Fraunhofer Társaság) segítségével,

- összekötő munka ellátása a magyar és német kutatási szereplők között,
- folyamatos informatív és koordináló feladat ellátása a német szereplők, ill. a magyar háttér között (NKTH, MEH),
- közreműködés a kormányfői Közös Nyilatkozat szövegének készítésében.

A BMBF kereteit 2003-tól kezdődően jelentősen csökkentették, ennek alapján a minisztériumban a feladati súlypontok áthelyezésére került sor: a hazai programok folytatásának (és az intézmények támogatásának) fenntarthatóságát a nemzetközi (bilaterális) együttműködés kárára próbálta megoldani a vezetés. A minisztériummal többször folytattunk tárgyalást a helyzet feloldására, sajnos eredménytelenül. A korábbi kétoldalú együttműködési gyakorlat (a mobilitásprojektek) folytatása, így a BMBF drasztikus finanszírozás csökkentése miatt (középtávon) kilátástalannak látszik.

A 2003 őszén esedékes vegyes bizottsági ülés többek között ezért is idén tavaszra tolodott. Az április 27-29. között megtartott budapesti ülésen végül az alábbiakról tárgyaltak a felek:

- az együttműködés jövőjét az EU-keretek, továbbá a lisszaboni és barcelonai célkitűzések határozzák meg,
- a hagyományos kétoldalú együttműködést korszerűbb formáknak kell helyettesíteniük,
- az együttműködés elkövetkezendő időszakának súlyponti kérdése a közös kormányfői nyilatkozat tartalmi megalapozása, szövegének előkészítése, majd végrehajtása.

A VB-n egyetértés alakult ki mind a rövid távú, mind pedig a hosszú távú együttműködés céljai és eszközei tekintetében. Ezzel kapcsolatban a magyar perspektíva az, hogy a már kialakulóban lévő (mint pl. a Robert Bosch GmbH és a Miskolci Egyetem példája) együttműködés nyomán a magyar tudásközpontok brüsszeli források igénybevételével tudjanak felzárkózni az európai K+F vezető csoportjába. Ehhez várjuk az EU „motorja”, Németország hathatós segítségét.

Az új német koncepció figyelembevételével a hagyományos bilaterális kutatási projektek terén Magyarország számára célszerűnek látszik, hogy a szövetség (Bund) helyett az együttműködést tartományi szinteken erősítsük.

Ehhez az alábbi lépéseket tettük:

- az OM K+F HÁ (NKTH) iniciálására koncepció készült a lehetséges partnerekről: az eddigi hagyományosan erős tartományi partnerek (Bajorország, Baden-Württemberg) mellé megfontolásra javasoltuk a K+F-területen kiemelkedően lévő Szászország valamint Tübingia felvételét. A fenti koncepció megvalósításához előkészítő lépéseket tettem 2003-ban: közvetlen kapcsolatfelvétel mindkét tartomány kutatási szakminiszterével (Dr. MATTHIAS RÖSSLER és Prof. Dr. DAGMAR SCHIPANSKI),
- látogatást tettem Szászországban (a kapcsolatfelvétel nyomán történt meghívásra) a tartományok kínálta lehetőségek feltérképezésére,
- 2004 elején tárgyalással folytatódott mindkét miniszternél a kapcsolat elmélyítése,
- majd a magyar oktatási államtitkár látogatásához (2004. május) javasoltam e két tartomány felvételét. A látogatás alkalmával a szász kutatási miniszter konkrét együttműködést ajánlott a közös érdeklődésre számot tartható gépjárműtechnológia-kutatás, chip-kutatás és biotechnológia területeken. Komoly szándéknyilatkozatot hallottunk ezen kívül a német elit egyetemi címre pályázó Ilmenau-i (Tübingia) Műszaki Egyetem rektorától a közös mérnök (master- és/vagy bachelor fokozat) képzés létrehozására,
- ezt követően az idei őszi Szász Fórumon, ill. a magyar-tübingiai VB-n lehetőség nyílik arra, hogy az elképzeléseket konkrét feladatokra váltsuk.

További tartományi akciók:

A két fenti tartományok kívüli (Brandenburg, Észak-Rajna-Vesztfália, Hessen, Hamburg, Alsó-Szászország, Bajorország, Baden-Württemberg) tárgyalások (látogatások, előadások, találkozók) során az alábbi témák merültek fel, ill. az alábbi lehetőségeket sikerült feltárni a magyar kétoldalú együttműködés számára:

- érdeklődés van a közös mérnökképzés iránt (több tartományból), az ajánlott formák: teljes képzés (kevesebb igény), ill. bachelor-képzés (vállalati támogatással, több helyről),
- valódi boom mutatkozik a magyar felsőoktatás piacán (az évek óta sikerrel folyó magyarországi idegen nyelvű oktatásra az ajánlott helyeknél többszörös túljelentkezést regisztráltunk, a nagykövetségen vezetett statisztika szerint pl. az orvosképzésre idén háromszoros a túljelentkezés),
- folytatódott a mintegy két éve indult tendencia (többek között a BMBF stratégiájának köszönhetően is): a volt NDK-s tartományok, (Türingia, Szászország) határozott érdeklődése a bilaterális magyar kapcsolat fejlesztése irányában,
- e téren reményekre jogosít még Brandenburg tartomány egyre élénkülő kapcsolatkeresése, mely elsősorban a technológiatranszfer, a kis- és középvállalatok innovációs együttműködésének szorgalmazása terén mutatkozik meg. E tárgyban tárgyalást kezdeményeztem a tartomány Gazdasági Minisztériumával (Technológiai Főosztály). A felajánlott német lehetőség: közös workshop környezetvédelmi kutatásokban, és a tartományban erős gabonakutatásokban (növényvédelem, új gabonafajták, sütőipar),
- az ITD közvetítésével kapcsolatot vettem fel és tárgyalást folytattam a bajor innovatív kisvállalatok szövetségével. A Bayern Innovativ közös akciót ajánlott (a magyar KKV-k számára) biotechnológia és autógyártás témában, ill. meghívta az NKTH képviselőit a következő magyar akcióira.

4.2. A magyar tudomány Németországban történő megismertetése, népszerűsítése

4.2.1. Hazánk megítélése a fogadó országban

Oktatás

A PISA jelentésben elért jobb helyezésünknek, ill. a jelentésből azóta levont német konzekvenciák következtében a magyar oktatás általában felértékelődött a partner szemében. A magyar iskolások természettudományos ismeretekben a világranglistán elért jó helyezései, a szigorúbb és nagyobb követelményrendszerrel rendelkező tanterv elismerésre készíti a német oktatási szakembereket. Nem ritka ma már az sem, hogy alap, de inkább középfokú oktatásba történő bekapcsolódásra van igény a tanulókorú ifjúság részéről.

Kitűnő híre van Németországban a magyar felsőoktatásnak: a néhány éve fokozott iramban megindult érdeklődés a magyar egyetemek idegen nyelvű képzése felé virágzó üzletté vált. A SOTE mintegy 20 éve néhány hallgatóval bevezetett német nyelvű orvosképzésére a maximált 300 fő létszám idén már januárban betelt, májusra a kihelyezett szegedi tagozat is, és várhatóan a további kihelyezett oktatási helyek is (a Pécsi Egyetemen) mind elfogynak. Az idegen nyelvű felsőoktatás olyan valódi iparágat jelenthet (az ehhez tartozó oktatási sőt turisztikai bevétellel együtt) melyre a jövőben komolyan tervezni is érdemes (tanári karral, kollégiumi háttérrel, intézetbővítéssel).

Változatlanul relatíve sok a jelentkező a Debreceni Nyári Egyetem magyar nyelvi kurzusaira, és keresik az alternatív, más helyszínű nyelvtanfolyamokat is. Egyre nagyobb az

érdeklődés a németországi magyar nyelvtanfolyamok iránt, a gazdasági kapcsolatok élénkülésével folyamatossá vált a magyar fordítók/tolmácsok iránti igény növekedése.

Kutatás

Noha az általános európai konjunkturális helyzet mindenkit negatívan érintett, mégis régiós versenytársaink 2003-ban egy kicsit jobban „erősítettek”. Az NSZK-ban a 10-ek közül egyedül Lengyelország szövetségi szintű partnerré emelése nem új jelenség, a többiek számára egységesen a tartományi együttműködést tartják „méretesnek”, ill. célszerűnek. Jelentősen felértékelődött a cseh kapcsolat, és Szlovákia is nagyobb mértékben tudta kihasználni geopolitikai előnyét a kapcsolatok fejlesztésében.

A magyar kapcsolat megítélése kormányzati és politikai szinten alapvetően problémamentes. Elismeréssel szólnak az elért eredményeinkről; szakértői körökben K+F-szempontról Magyarországot tartják a legfejlettebbnek a térségben. Biztonsági és politikai stabilitásunkat fontosnak tartják a térség dél-keleti régióival való kapcsolat szempontjából. Ez a helyzeti előny a dél-európai Stabilitási paktumban főszerepet vállaló Németországgal szemben számunkra jól kihasználható.

A stabilitásról korábban szintén kiemelten jó véleményeket az elmúlt évben átmenetileg negatívan árnyalta az állami irányításban elhúzódó változás. A menedzserszemléletnek az új K+F-irányításba történő bevitelét viszont helyes TÉT-politikai lépésnek értékelik (a szigor és gazdasági haszonra való törekvés német erény, mely tudatos, felkészült és stratégiai gondolkodást takar, ezért feltétlenül pozitív megítélés alá esik).

Nem mindenütt találkoznak megfelelő kutatópartnerrel (vagy a nyelvtudás, vagy a modern menedzserszemlélet hiányzik). Erre nyíltan először a Magyarországon tevékenykedő német nagyvállalatok (melyek az innovációban és a kutatás kihelyezésében is együttműködnek hazánkkal) hívták fel a figyelmemet. Pozitívnak ítélik, hogy történnek lépések ezen a téren, de nem elég gyorsan és nem elég áthatóan. Ezért egyre inkább érdekelték abban, hogy saját utánpótlást neveljenek, ill. komoly érdeklődés mutatkozik a kettős diplomát (német és magyar egyetemen szerzett, konvertálható szaktudást) adó közös oktatás kiszélesítésére, elsősorban a Németországban hiányszakmának számító mérnöki szakokon. A magyar fiatal generációt nagyon reménytelinek tartják tudásvágyuk, nyelvismeretük és hosszú távú vállalati kötődésre való érdekeltségük miatt. Nem tekinthető véletlennek, hogy (a végre) elfogadás előtt álló német bevándorlási törvényben a tilalom alól kivett, szabadabbá tett szakmák között kiemelt helyen szerepel az IT-szakember és a mérnök mellett a kutató, sőt a kutatási menedzser is.

4.2.2. A nagykövetség Magyarország-kép formáló, tájékoztató munkája

Oktatás

- a szakterület rendezvényein előadásokkal igyekeztem megismertetni a magyar oktatást – a beszámolási időszakban összesen 5 esetben (DAAD rendezvények a régió felsőoktatásáról, Rektori Konferencia éves közgyűlése, Forum Bildung konferencia),
- a magyar egyetemek bemutatására, ill. külföldi hallgatók toborzására idén már 6 német városban rendeztünk találkozót (road-show-jelleggel),
- kiállítóként vettem részt a januárban Kölnben, ill. májusban Berlinben rendezett felsőoktatási börzéken („Wege ins Ausland”, „Avanti!”),
- a Copernicus európai felsőoktatási ösztöndíjjal Németországban tanulónak ország-bemutató estét szerveztünk,
- információs délutánt szerveztünk a Humboldt-ösztöndíjasok éves találkozásán, ill. aktív kapcsolatot tartunk az itt tartózkodó ösztöndíjas kutatókkal,

- a DAAD és az Alexander von Humboldt Stiftung által két éve indított „Go-East!” offenzívában állandó részvétellel biztosítom a magyar felsőoktatás számára a megfelelő propagandát.

Kutatás

- Előadásokat tartottam a nagy kutatóintézeti hálózatok éves rendezvényein – a beszámolási időszakban összesen 7 alkalommal (Max-Planck Társaság, Leibnitz Intézetek, Helmholtz Intézetek), valamint egyéb szakmai szervezetek meghívására (Brandenburgi Mérnökkamara, Jülichi Kutatóközpont, Lipcsei Közép-Kelet-európai Központ, GFZ intézet),
- képviseltem hazánkat a Hannoveri Vásár Innovációs pavilonjában,
- meghívott vitapartnerként vettem részt a közép-kelet-európai régiós együttműködés elősegítésére szervezett rendezvényeken – a beszámolási évben 6 alkalommal (Berlin, Stuttgart, Kassel, Lipcse, Erfurt, Nürnberg),
- a szövetségi szint helyett a tartományi kapcsolatok erősítésére kapcsolatot vettem fel az együttműködésre felajánlott keleti kutatóközpontokkal (Biocity Lipcse, Műszaki Egyetem Ilmenau, ZAB Brandenburg, Adlershofi Kutatóközpont, Környezetvédelmi Kutatóintézet Halle),
- a gazdasági-kutatási kapcsolatok összefonódásának elősegítésére tárgyalást folytattam, ill. együttműködést kezdeményeztem az AiF-fel (ipari kutatószervezetek szövetsége),
- rendszeresen részt vettem a külgazdasági kollégák, ill. az ITD által szervezett rendezvényeken,
- részben a magyar K+F-helyzetet, részben innovációs lehetőségeket ismertető előadásokkal vettem részt az egyéb intézmények által szervezett rendezvényeken – a beszámolási időszakban 4 esetben (Német–Magyar Baráti Társaság, Ipari- és Kereskedelmi Kamara, Német–Magyar Kamara, Humboldt Egyetem),
- a fejlődőben lévő szász kapcsolat egyik fejleményeként a Lipcsében tavaly alapított Közép-Kelet-Európai Gazdasági és Kutatóközpont meghívására az „Első Német KKE” napon (uniós belépésünk alkalmával) díszvendégként tartottam ünnepi beszédet.

4.3. Kitekintés – javaslatok az együttműködés továbbfejlesztésére

Oktatás

- Az országban számos szervezet és intézmény támogat tudományos célú tevékenységet. Ezek közül a magyar–német relációban a műszaki tudományos kormányközi egyezmény alapján történő szakembercsere (BMBF és OM), a DAAD (Német Akadémiai Csereszolgálat), a Humboldt Alapítvány (AvH) és a Bajor Állami Ösztöndíj a legjelentősebb. A Humboldt Alapítvány néhány éve indított speciális KKE-programja (Roman Herzog ösztöndíj) nagy sikerrel indult, az ebben résztvevő magyarok száma ugyan jelentős, de a résztvevők körét jobb propagandamunkával lehetne az MTA intézeteiről az egyetemi kutatóbázis felé szélesíteni,
- A magyar felsőoktatás külföldi elismertségére és eddigi sikereire alapozva megfontolásra javaslom egy szervezett magyar offenzíva kialakítását: a programban helyet kaphatna mind a felsőoktatás, mind a posztgraduális oktatás (Andrássy Egyetem) mind a német fél számára nagy érdeklődést kiváltó természettudományos tárgyak általános és középiskolai oktatása. Az OM-mel együttműködve többéves programot lehetne kidolgozni a német területre, mely egyúttal az európai oktatási piacon (és a bolognai folyamatban) való térnyerésünket is jelentősen befolyásolhatná.

Kutatás

- Az új német európai regionális koncepció figyelembe vételével javaslom, hogy a projektkooperációban a szövetségi szint helyett a tartományi szintekre koncentráljunk:
 - az eddigi hagyományosan erős tartományi partnerek (Bajorország, Baden-Württemberg) erősítése mellett
 - az előkészítés tapasztalatai alapján javaslom a K+F területen kiemelkedően lévő Szászország valamint Tübingia felvételét.
- A szövetségi szintű projekt-együttműködés visszaszorulását részben a DAAD-programok bővítésével lehetne helyettesíteni: javasoljuk a DAAD-nál igen jó tapasztalattal működő PPP-programmal kiszélesítését (a programban résztvevők a tudományos utánpótlást képviselik és határozott idejű projekt-feladatra, tehát nem képzésre érkeznek Németországba). Eddigi ösztönzésünkre a DAAD feloldotta számunkra a korábban meglévő szakmai korlátozást is.
- A kormányfői program pilotprojektjeinek beindítása után többéves, hosszú távú együttműködésre nyílik lehetőség: ennek magyar koncepcióját (stratégiai súlypontok, magyar érdekek kijelölése, várt partnerek felkutatása, az ipari háttérrel való összefonódás megvalósíthatósági tanulmánya) szükséges elsősorban kidolgozni. A helyes stratégiai célok megjelölésével nemcsak kétoldalú, hanem többoldalú európai kutatási együttműködés körvonalazódhatna Magyarország számára: egyrészt jelentős hozzájárulást adnánk az ERA kialakítása irányában, másrészt fontos pozíciót biztosíthatnánk magunknak az európai kutatási piacon.

5. KAPCSOLAT MÁS SZAKTERÜLETEKKEL, TÁRSTÁRCÁKKAL, ILL. A VELÜK FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS

Oktatás (OM)

A magyar–német felsőoktatási kutatási együttműködés rendkívül eredményesen alakult a rendszerváltás óta. Jelentősen megnőtt a professzor-, a kutató-, a diák- és a tananyagcsere. Közös kutatások indultak az Európai Unió által szervezett PHARE, PECO és COPERNICUS programokban.

A *felsőoktatás terén* jelentős a DAAD által szervezett németországi ösztöndíjakat biztosító program, amelyhez magyar forrásokat is csatolunk a Magyar Ösztöndíj Bizottság és az intézményeknek nyújtott támogatás révén. További ösztöndíjakat ad Bajorország és Baden-Württemberg is. Kiemelkedően jó (és egyre szaporodik) a felsőoktatási intézmények közvetlen együttműködése is.

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem 12 éve Karlsruhéval közösen sikeres és jó hírű német nyelvű teljes képzést folytat (a végzős hallgatók két diplomát kapnak) és ez az oktatási forma már az orvosképzés, valamint a közgazdász képzés terén is megindult.

2002. szeptemberben kezdődött a tanítás az Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetemen: az intézmény híre Németországban jó, és ma már jóval több a jelentkező, mint a hallgatói hely. Ennek dacára célszerűnek látszik, hogy az egyetem népszerűsítésére további lépéseket tegyünk a minőségi hallgatói kör elérése céljából.

Az alap- és középfokú oktatás területén szintén jelentős támogatást kapunk a német tanárok továbbképzése, és a német nyelven oktató szaktanárok továbbképzése terén, de jelentős

mennyiségű ösztöndíj áll rendelkezésre a német kisebbség kultúrájának megőrzésére is. A közvetlen együttműködésnek, tanár- és diákcsereknél ezen a téren is rendkívül nagy szerepe van. Több százra nőtt a testvériskolák száma.

A Burg-Kastl-i magyar gimnázium élére tavaly ősszel az OM kormánybiztost nevezett ki, az iskola zilált pénzügyeinek és leromlott szakmai működésének rendbetételére. Az iskola támogatását a bajor állam (utolsóként a német alapítók közül) a következő tanévtől nem kívánja fenntartani, így a tandíjakon kívül szeptembertől egyedül a magyar állami támogatás (évi 150.000 euró) áll rendelkezésre. Magyarország számára továbbra is fontos lenne egy megfelelő színvonalú kéttannyelvű iskola fenntartása Németországban, erre a felmérések szerint igény van.

Az elmúlt 10 év során jelentős együttműködés alakult ki a szakképzés területén is. Szoros a kapcsolat a Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztériummal, de intenzív a kooperáció a szövetségi (BIBB) és a nemzeti szakképzési intézetek, valamint a szakmai szövetségek között is. Az utóbbi időben az együttműködés főbb területeit a magyar szakképzés duális formájának továbbfejlesztése, a magyar szakképzés rendszerének modernizálása és a fogyatékosok szakmai képzésének továbbfejlesztése jelenti. Ennek érdekében rendszeres konzultációkra, szakembercserekre, konferenciákra és szemináriumokra került, ill. kerül sor.

Tekintettel arra, hogy a Németországi Szövetségi Köztársaságban szövetségi szinten az oktatási minisztérium hatásköre rendkívül korlátozott (az oktatás tartományi kompetencia), a kapcsolattartás közvetlenül a szövetségi államokban működő oktatási (kultusz) minisztériumok szintjén folyik.

Fontos vezetői szintű találkozókra, látogatásokra került sor a beszámolási évben:

- 2003. júliusban MAGYAR BÁLINT oktatási miniszter (EDELGARD BULMAHN szövetségi miniszter asszony hívására Berlinben),
- 2003. szept. SZABADOS TAMÁS politikai államtitkár Budapesten találkozott CHRISTIAN BODE DAAD-főtitkárral,
- 2003. szept. MAGYAR BÁLINT miniszter részt vett az EU oktatási miniszterek berlini konferenciáján,
- 2003. októberben SZABADOS TAMÁS politikai államtitkár bemutatkozó látogatást tett Bajorországban,
- 2004. febr. DR. MEDGYES PÉTER helyettes államtitkár Budapesten fogadta WILFRIED GROLIGot, a területet felügyelő külügyminisztériumi helyettes államtitkárt,
- 2004. máj. MAGYAR BÁLINT Budapesten fogadta DR. THOMAS GOPPEL bajor minisztert,
- 2004. májusban SZABADOS TAMÁS politikai államtitkár látogatást tett Thüringiában, Szászországban és Berlinben.

Környezetvédelem (KVM)

A nagykövetségen belüli új munkamegosztás következtében 2004. januártól a BMBF mellett a BMU (Szövetségi Környezetvédelmi Minisztérium), ill. magyar partnere, a KVM is szerepel a berlini Tét-attasé hivatalos partnerei között. A környezetvédelmi kutatások figyelemmel kísérése eddig is benne foglaltattak a feladatkörben, a változás a hivatali kapcsolatok átvételét (állandó kapcsolattartás a két minisztériummal, VB, delegációk és munkatalálkozók, workshopok) jelentette.

Az NSZK igen aktív környezetvédelmi szerepvállalása miatt ez az elosztás sok új rendezvény látogatását, ill. több delegáció fogadását hozza magával.

A szakterület kétoldalú eseményei, ill. feladatok (2004. I. félévben):

- látogatást kezdeményeztünk SIMONE PROBST BMU politikai államtitkár asszonynál (Dr. PEISCH SÁNDOR nagykövet úr és az attasé),
- az év eleje óta mintegy félszáz különféle szintű országos rendezvény készítette elő a június 1-4. között Bonnban megrendezett „Renewables 2004” világkonferenciát a megújuló energiaforrásokról, ezek közül a három magasabb szintű rendezvényen vettem részt (Berlin, Bonn, Nürnberg),
- Az „EU bővítés és a környezetvédelem” konferencián meghívással vettem részt,
- Gender Mainstreaming konferencián vettem részt (a KVM megbízásából),
- Vezető Testületi ülés zajlott Berlinben a két minisztérium között, politikai államtitkári szinten (a látogatás és VT előkészítése),
- A „Renewables 2004” világkonferenciára a magyar delegáció útjának előkészítése (a nagykövetség bonni hivatalával közösen).

Emellett állandó tagként részt veszek a Külügyminisztérium által szervezett interminiszteriális Klímapolitikai Szalonban: ez a fórum jó lehetőséget nyújt a különféle koncepciók megvitatására, esetenként a magyar álláspont kifejtésére.

Egyéb intézmények:

A K+F-terület figyelemmel kísérése Németországban eleve feltételezi a több intézménnyel történő folyamatos kapcsolattartást (többségük nem Berlinben található):

- a DAAD (Német Akadémiai Csereszolgalat),
- a DFG (Német Kutatóközösség),
- a nagy kutatóhálózatok (Max-Planck Társaság, Fraunhofer Társaság, Wilhelm von Leibniz-intézetek, Helmholtz-intézetek),
- a Kultuszminiszteri Konferencia,
- a Rektori Konferencia,
- a Tudományos Tanács,
- az új Innovációs Tanács,
- a Bund-Länder-Kommission,
- az Alexander-von-Humboldt Alapítvány
- ill. a nagy berlini egyetemek (Humboldt és Freie Universität),

a fenti intézmények rendezvényein történő rendszeres részvételt.

A berlini helyszín mellett lehetőséget nyújt a politikai kapcsolatok (a bonninál szélesebb) körének kiépítésére, így kapcsolatot ápolok:

- a Külügyminisztérium (Auswärtiges Amt) szakmai főosztályaival,
- a Bundestag szakbizottságával (bizottsági elnök és helyettes),
- a Bundestag SPD-frakció oktatási/kutatási munkatársaival,
- a Bundestag CDU-frakció oktatási/kutatási munkatársaival,
- Berlin város szenátusának oktatási/kutatási szenátori irodájával,
- a Friedrich-Ebert-Stiftunggal,
- a Konrad-Adenauer-Stiftunggal,
- a Szövetségi Kancellári Hivatal szakfőosztályaival,
- a Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik berlini irodájával,
- az EU berlini képviselőjével.

A nagykövetségi munkamegosztás előírja, hogy minden munkatárs egyúttal egy német tartomány képviselőjét is ellátja: a Tét-attasé Észak-Rajna-Vesztfáliaért felelős. Országunknak van ugyan a tartományban képviselője (a nagykövetség bonni hivatala), a tartományi felelős feladatköre mégis tartalmazza a tartományi politika (választások, kormányhírek, rendkívüli események) folyamatos figyelemmel kísérését, ezenkívül a rendszeres kapcsolattartást a tartomány berlini képviselőjével, az ottani rendezvények látogatását, ill. az érdekesebb eseményekről jelentési kötelezettséget. A magyar hivatal jelenlétére tekintettel az érdemi munka elsősorban a szakterület (K+F, oktatás, energia) figyelemmel kísérését jelenti.

Az idén már 91 főre nőtt tudományos és környezetvédelmi attasék Berlini Körében 2002 ősze (megválasztásom) óta folyamatosan az öttagú vezetőség tagja vagyok, az „új-Európa” képviselőjében. Ez a funkció jó lehetőséget nyújt a sajátos kelet-európai érdekek képviselőjére, a BMBF (a kör fenntartója) támogatása révén pedig magasabb szintű, ill. szélesebb partneri körhöz jutok el.